

Dr hab. Piotr Borowiec, prof. UJ

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Moniki Ruksztełło-Łojewskiej,
pt.: „*Libertariańska interpretacja sprawiedliwości w koncepcji
Roberta Nozicka*”, napisanej w Instytucie Politologii, na Wydziale
Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego
pod kierunkiem dr hab. Jarosława Noconia, prof. UG oraz dr.
Waldemara Rogowskiego.**

Recenzowana rozprawa mgr Moniki Ruksztełło-Łojewskiej wpisuje się w coraz liczniejsze, w ostatnich latach, w nauce o polityce zainteresowanie myślą polityczną XX –wiecznych twórców, którzy uznawali wolność osobistą i wolność ekonomiczną, za najwyższą wartość społeczną i polityczną. Ich zainteresowania filozoficzne i politologiczne powiązane były z analizą ówczesnych problemów społecznych, politycznych i gospodarczych. Dlatego dotyczyły szukania najlepszych rozwiązań dla tych problemów a ich celem było utworzenie możliwej do zastosowania w praktyce „*struktury relacji pomiędzy ideami sprawiedliwości – równości – wolności*”. Zajmowały się więc praktycznie najważniejszymi wymiarami życia codziennego jednostek i społeczeństw. Przykładem może być idea wolności, którą libertarianizm uczynił swoim punktem wyjścia, ale także podstawowym atrybutem podmiotowości człowieka.

Ta tematyka stała się szczególnie ważna w ostatnich trzech dekadach XXI wieku. Zainteresowanie nią uzasadniają intensywnie prowadzone obserwacje zmian zachodzących w społeczeństwach demokratycznych, które niestety coraz bardziej budzą zastanowienie, by nie powiedzieć przerażenie. Wpływa na to wiele różnorodnych, często trudno dostrzegalnych zmiennych niezależnych. W ostatnich latach dostrzeżono zwiększający się „pochód” nastrojów populistyczno-nacjonalistycznych, postępujący zanik lojalności wobec dominującej w wielu państwach „*cywilizacji wolności i indywidualizmu*”, rozczarowanie istniejącymi rozwiązaniami porządku społecznego oraz zachwianie wiary w wyższość ustroju demokratycznego. Ciągły niepokój wywołuje też działanie samej demokracji parlamentarnej. Odczucie rozczarowania jest nie tylko wymysłem elit intelektualnych, czy zagrożonych w przywództwie elit politycznych i gospodarczych. Niepokój i lęk nie charakteryzuje tylko intelektualistów. Stał się udziałem dużych części współczesnych społeczeństw, które podobnie jak intelektualiści stawiają sobie

pytania o kondycję współczesnych idei, wartości i praktycznych rozwiązań społeczno-politycznych. Wszystkie wyłaniające się problemy tworzą katalogi kolejnych pytań, na które współcześnie, najczęściej brak jest zadawalających odpowiedzi.

Obserwowane i wymienione wyżej zjawiska wręcz przymuszają do dalszego namysłu intelektualnego praktyków jak i teoretyków nad współczesnymi podstawami tworzenia dobrego ładu. W dalszym ciągu aktualne jest nie tylko poszukiwanie wartości, „przywracanie” już zapomnianych czy tworzenie najlepszych „źródeł funkcjonowania instytucji politycznych oraz istniejącego porządku społecznego” (s. 3). Z tych powodów wymienione zagadnienia stały się przedmiotem coraz większej liczby rozważań naukowych, publikacji oraz organizowanych konferencji. Dlatego uważam zaproponowany przez Doktorantkę problem badawczy za ważny i aktualny. Zgadzam się, z Jej stwierdzeniami, że „*badanie normatywnych teorii państwa i społeczeństwa pozwala na krytyczną analizę potencjalnych skutków przyjęcia proponowanych rozwiązań*” (s. 3) oraz, że analiza libertariańskiej koncepcji Roberta Nozicka, z perspektywy badań politologicznych „*wydaje się zasadna*” (s. 7). Podejmowana analiza okazuje się przydatna, nawet w odniesieniu do naszego państwa, gdzie także jest zauważalny wzrost zainteresowania libertariańskim nurtem ale wielkiego zachwyty dla niego w praktyce politycznej trudno dostrzec. Uważam jednak każdy kolejny naukowy „wgląd” w doktryny polityczne, szczególnie obecnego i poprzedniego wieku, za potrzebny i cenny dla nauk społecznych, dla rozwoju dyscypliny. Pojawiają się bowiem możliwości współkreowania świadomości społecznej, przez współtworzenie zmian, uczynienie ich bardziej zrozumiałymi, łatwiejszymi do zaakceptowania. Służy to także pomaganiu w konstruowaniu, doskonaleniu najlepszego porządku społecznego dla ludzkiego życia. Zatem, bez wątplenia temat dysertacji „*Libertariańska interpretacja sprawiedliwości w koncepcji Roberta Nozicka*” zasługuje na uczynienie go przedmiotem rozprawy na stopień naukowy.

Recenzowana praca obejmuje 262 strony tekstu wraz z bibliografią. Składa się z czterech rozdziałów. Na pracę składają się: *Wstęp* (13 stron), cztery zasadnicze „punkty w spisie treści”, które stanowią zasadnicze rozdziały pracy (pierwszy - 65, drugi - 63, trzeci - 51, czwarty - 39 strony), *Zakończenie* (11 stron) oraz *Bibliografia* (13 stron). Pierwszy rozdział stanowi teoretyczne studium poświęcone głównie zjawisku, a tym samym pojęciu sprawiedliwości, trzy pozostałe to z kolei studium analityczne, w tym także krytyczne uwagi kierowane wobec koncepcji sprawiedliwości Roberta Nozicka.

We *Wstępie* Autorka przedstawia uwarunkowania podejmowania badań nad normatywnymi wizjami państwa i społeczeństwa. Podejmuje próbę uzasadnienia potrzeby ciągłego namysłu w nauce o polityce nad normatywnymi

teoriami. (Raczej niepotrzebnie, współcześnie nikt bowiem nie kwestionuje faktu znaczenia i roli teorii normatywnych w nauce o polityce. Stanowią one część pluralistycznej nauki o polityce). Ukazuje praktyczne znaczenie libertariańskiej wizji państwa i społeczeństwa, jej przydatność szczególnie dla społeczeństwa o „wyjątkowym” kapitale kulturowym, jakim są Stany Zjednoczone. Przedstawia główną tezę pracy mówiącą, że założenia aksjonormatywne dotyczące sposobów rozumienia poszczególnych wartości wpływają na formułowanie normatywnych wizji państwa, a następnie stają się podstawą celów podmiotów politycznych (s. 7). Dotyczy to także teorii sprawiedliwości Roberta Nozicka. Doktorantka zasadniczą tezę rozbudowała za pomocą pięciu szczegółowych hipotez badawczych. Dodatkowo *Wstęp* uzupełniają: wyszczególnienie przedmiotu i celów badań, omówienie zastosowanego podejścia metodologicznego, z określeniem wykorzystanych metod badawczych, omówienie podstawowych źródeł służących do napisania pracy oraz zarysowanie stanu współczesnej literatury dotyczącej myśli Roberta Nozicka. *Wstęp* kończy omówienie zawartości poszczególnych rozdziałów pracy.

Rozdział pierwszy recenzowanej pracy jest rozwinięciem podstawowej siatki terminologicznej, stanowi doprecyzowanie teoretyczne służące prowadzeniu dalszej dysertacji. Rozpoczyna się refleksją nad rolą i znaczeniem teorii i podejścia normatywnego w nauce o polityce. W dalszej części rozdziału Autorka postępuje zgodnie ze stwierdzeniem Jana Woleńskiego, że w badaniach naukowych „teoria definiuje przedmiot badań”. W tym celu czyni przedmiotem zainteresowania pojęcie sprawiedliwości, które zalicza „*do zagadnień z zakresu aksjologii politycznej*” (s. 12). Umieszcza jednoznacznie kategorię sprawiedliwości w obszarze badań politologicznych. Analizie porównawczej poddaje różne definicje sprawiedliwości, dokładanie systematyzuje funkcje sprawiedliwości, w tym: motywacyjną, sterującą, integracyjną i normalizującą. Dopełnieniem *pierwszego rozdziału* jest przedstawienie zależności pomiędzy sprawiedliwością ukształtowaną według reguł aksjonormatywnych a sprawiedliwością jako postulatywnym sposobem działania w polityce. Rozdział uwydatnia aktualność podejmowanej tematyki, przypomina najważniejsze ustalenia naukowe na temat sprawiedliwości. Przygotowuje ramę teoretyczną dla dalszych badań, a w niektórych aspektach sięga głębiej, przedstawia szczegółowe rozważania na temat np.: pojęcia sprawiedliwości. Dodatkowo w rozdziale podjęto próbę dokładanego umiejscowienia dyscyplinowego podejmowanych badań.

Rozdział drugi rozpoczyna zasadniczą część pracy, czyli dotyczy już myśli politycznej Roberta Nozicka. Jej początkiem jest analiza koncepcji sprawiedliwości, jej uprawnieniowej odmiany. Omówione zostały podstawowe

cechy jego koncepcji, pozwalające na umieszczenie jej w nurcie libertariańskiej myśli politycznej. W tym celu ukazano podobieństwa i różnice istniejące w myśli libertariańskiej w podchodzeniu do idei sprawiedliwości, szczególnie pomiędzy R. Nozickiem a innymi przedstawicielami tej myśli, akcentującymi znaczenie wolności. Dalsza analiza dotyczy związków między ideą sprawiedliwości a koncepcją państwa minimalnego, istnienia państwa oraz jego podstawowych form organizacyjnych. W tym samym rozdziale podjęto próbę przedstawienia związków pomiędzy koncepcją sprawiedliwości R. Nozicka a problemem równości, w kontekście praktycznej idei podziału dóbr, redystrybucji społecznie dochodu. Należy pamiętać, że u Roberta Nozicka nierówności społeczne zgodnie z wyznaczonymi regułami sprawiedliwości posiadają charakter naturalny i nie wymagają interwencji ze strony państwa. Autorka ukazała zależność pomiędzy przyjęciem określonej hierarchii wartości a tworzonymi wizjami porządku społecznego. Rozdział zamykają informacje o ewolucji poglądów R. Nozicka, która miała miejsce, m.in.: pod wpływem krytycznych uwag kierowanych wobec jego koncepcji.

Następny rozdział, trzeci, stanowi istotne rozbudowanie wiedzy na temat ideologicznych źródeł libertarianizmu. Refleksja dotyczy także porównania założeń, uchwycenia różnic pomiędzy podstawowymi cechami liberalizmu klasycznego i libertarianizmu. Podkreślono wspólne założenia aksjologiczne, które leżą u podstaw tych dwóch teorii normatywnych, stanowiących trzon myśli politycznej. Uwaga została zwrócona na ukazanie zasadniczych cech klasycznego liberalizmu Johna Locke'a. Dopełnieniem tego rozdziału jest rekonstrukcja teorii sprawiedliwości Johna Rawlsa, którą Doktorantka zaliczyła do nurtu socjalliberalnego w myśli politycznej. Ukazane zostały podobieństwa i różnice pomiędzy koncepcjami Roberta Nozicka i Johna Rawlsa, szczególnie na płaszczyźnie aksjologii, będącej podstawą obu teorii sprawiedliwości.

Rozdział czwarty rozprawy doktorskiej jest kontynuacją rozdziałów wcześniejszych. Zaproponowany tytuł rozdziału „*Krytyka koncepcji sprawiedliwości Roberta Nozicka*” oddaje w całości jego zawartość i rolę dla całości dysertacji doktorskiej. Rozdział ma zasadnicze znaczenie dla konstrukcji pracy i w całości wpisuje się w realizację wytyczonych celów badawczych. Szczególnie istotne jest ukazanie w rozdziale niektórych negatywnych konsekwencji, które miały wynikać z ewentualnych prób zastosowania proponowanych przez Roberta Nozicka, konkretnych rozwiązań dla państwa i społeczeństwa. Przedstawione zostały słabości i wady proponowanego negatywnego ujmowania wolności oraz ochrony wyłącznie tak rozumianej wolności przez państwo. Wymienione zostały negatywne konsekwencje społeczne wynikające z pojawiania się rażących nierówności społecznych i gospodarczych, ubóstwa i wykluczenia w społeczeństwie. Doktorantka

wykazała, że proponowana koncepcja sprawiedliwości Roberta Nozicka zawiera wiele niedociągnięć, znaków zapytania i wątpliwości. Potwierdzając to, posługiwała się, przede wszystkim, argumentacją wielu znanych filozofów i politologów, bezpośrednich krytyków myśli politycznej Roberta Nozicka.

W jedenastostronicowym *Zakończeniu* Autorka podjęła próbę podsumowania prowadzonych rozważań i przedstawienia wyników badań. W *Zakończeniu* powraca także do przyjętych we *Wstępie* tez i hipotez badawczych. Jest to uzasadnione, bo w całej pracy Doktorantka rzadko kusi się o próby dokonywania uogólnień i podsumowań. Pisze o znaczeniu „wartości” dla całej konstrukcji przeprowadzonych badań, powraca do podkreślania różnicy pomiędzy empirycznymi i normatywnymi teoriami. Nazywa te ostatecznie teoriami mającymi „specyficzny charakter” (s. 239). Przypomina o historycznych losach tych teorii, opisując niespełnioną prognozę sformułowaną w drugiej połowie lat 50-tych XX wieku, o końcu teorii normatywnych w naukach społecznych. Najważniejsze jednak, że Doktorantka wspomina o testowanych hipotezach pisząc „*Jak już wspomniałam hierarchiczność wartości oraz sposób ich rozumienia mogą zmieniać się w oparciu o panujące w danym miejscu i czasie warunki społeczne, ekonomiczne i polityczne, same także mogą wpływać na zmianę tych warunków. Wartości w kontekście społeczno-politycznym można więc, jak sądzę traktować jako pewne zjawiska historyczne i zmienne. Potwierdzeniem tej tezy mogą być rozważania dalszej części pierwszego rozdziału dotyczące ewolucji pojęcia sprawiedliwości na przestrzeni wieków*”. (s. 242). W dalszej części odnosi się do pozostałych hipotez badawczych, przypominając, że zostały one pozytywnie zweryfikowane. *Zakończenie* jest bardziej omówieniem zawartości całej dysertacji, niż podsumowaniem najważniejszych ustaleń naukowych.

Spis źródeł bibliograficznych, na które składają się źródła polskie i anglojęzyczne został ujęty na trzynastu stronach. Wśród źródeł anglojęzycznych znajduje się też wiele pozycji zasadniczych i istotnych dla problemu badawczego. Zwraca uwagę znaczna liczba pozycji z ostatnich lat, co świadczy o dobrym zaznajomieniu się Doktorantki z najnowszą literaturą dotyczącą podejmowanego przez nią tematu. Dobór źródeł, szczególnie tekstów źródłowych Roberta Nozicka uważam za właściwy.

Przedstawiona wyżej struktura rozprawy doktorskiej rozpoczyna się od teoretycznego uszczegółowienia problemu badawczego. Pierwszy rozdział stanowi podstawę dla analizy następującej w kolejnych rozdziałach pracy. W przedstawionym kształcie struktura pracy jest logiczna i spójna, koresponduje z zaproponowanym problemem, jego uszczegółowieniem oraz wytyczonymi celami pracy i zaproponowanymi hipotezami badawczymi. Pozostałe rozdziały zostały zaprojektowane poprawnie, oddają zasadniczy schemat algorytmu

procesu badawczego, zostały ponadto zbudowane według dobrze wybranego kryterium problemowego.

Jedyną wątpliwością w zaproponowanej strukturze jest moim zdaniem podrozdział zatytułowany „*Libertariańskie poglądy Roberta Nozicka*” (s. 140-146), który przedstawia wątki biograficzne, karierę zawodową oraz kształtowanie się poglądów ideologicznych Nozicka w przebiegu jego kariery naukowej. Wydaje się, że ten podrozdział powinien być na początku opracowania, szczególnie gdy w przyszłości praca doktorska (jako książka) trafi do mniej obeznanego z Nozickiem czytelnika.

Wartością dodaną recenzowanej rozprawy doktorskiej mgr Moniki Ruksztełło-Łojewskiej jest:

- wybór ważnego z punktu widzenia nauki problemu badawczego, istotnego z punktu widzenia struktury wewnętrznej pluralistycznej nauki o polityce oraz praktycznego w kontekście potrzeby dalszego poszukiwania najlepszych form i narzędzi budowania dobrego państwa i społeczeństwa;

- poprawne przeprowadzenie operacjonalizacji problemu badawczego, w tym doprecyzowanie podstawowych pojęć teoretycznych, przede wszystkim pojęcia sprawiedliwości;

- wykorzystanie różnorodnej metodologii, „*zostało zastosowane zintegrowane podejście metodologiczne*” (s. 9), polegające na dokonaniu analizy tekstów źródłowych oraz wykorzystaniu metody porównawczej;

- umiejętne wyprowadzenie z zasadniczej tezy pracy (s. 7) pytań odnoszących się bezpośrednio do głównego problemu badawczego, czyli teorii sprawiedliwości Roberta Nozicka;

- sformułowanie niezmiernie interesujących, ważnych dla nauki hipotez dotyczących zarówno ogólnej roli teorii normatywnej (hipotezy nr 2 i 3), jak i hipotez bezpośrednio odnoszących się do teorii sprawiedliwości Roberta Nozicka (hipotezy 4 i 5);

- wartości tych hipotez nie umniejsza ich „opisowy” charakter. W tego typu badaniach są one stosowane. W przeciwieństwie do projektów wpisujących się bezpośrednio w paradygmat analityczno-empiryczny, gdzie hipotezy to twierdzenia składające się ze zmiennych, ukazujące precyzyjnie zachodzące związki;

- bez wątpliwości wartością dodaną pracy jest podrozdział „*Libertarianizm i liberalizm klasyczny*” (s. 159-186), w którym Doktorantka dokonuje porównania tych dwóch kierunków w myśli politycznej. Wykracza częściowo poza przyjęty przedmiot badań i ukazuje nie tylko istotne różnice i podobieństwa, ale własne umiejętności prowadzenia badań w zakresie doktryn politycznych. Wykracza poza opis myśli konkretnego filozofa polityki, sama staje się twórcą nowej wiedzy z zakresu myśli politycznej;

- pokazanie, że wartości nie tylko przenikają wymiary życia codziennego, ale, że mają także swój udział w twórczości świata nauki, w budowaniu teorii normatywnych, uzasadnianiu twierdzeń tych teorii;

- ukazanie, że do tworzenia, formułowania teorii normatywnych „prowadzi” najczęściej istniejąca rzeczywistość, tzn. jej problemy o charakterze ekonomicznym, społecznym czy politycznym;

- precyzyjne odtworzenie koncepcji państwa minimalnego Roberta Nozicka, będącego podstawą tworzenia myśli libertariańskiej. Wydobyć podstawowych założeń moralnych odwołujących się do tradycji myśli moralnej Johna Locke’a i Immanuela Kanta, które posłużyły do sformułowania tej koncepcji. Podkreślenie znaczenia dla kształtowania modelu państwa minimalnego teorii praw indywidulanych oraz ukazanie podejścia Roberta Nozicka do kwestii moralnych oraz wartości;

- niezmiernie ważnym elementem dysertacji jest jej język. Autorka posługuje się poprawnie językiem polskim, odpowiednio ujmuje zagadnienia teoretyczne. Praca jest dopracowana pod względem technicznym i estetycznym. Tę ocenę nie pomniejszają nawet drobne uchybienia stylistyczne, literówki, niepotrzebne spacje, braki kropek, itd. Osobnym elementem jest przygotowanie przypisów, które dobrze świadczy o rzetelności w pracy naukowej Doktorantki;

- dobre wykorzystanie bazy źródłowej, szczególnie w języku angielskim.

Niektóre jednak rozwiązania, czy dokonane wybory Doktorantki nasuwają pewne wątpliwości, dlatego muszę je przypomnieć:

- wydaje się bezcelowym kolejne wracanie do problemu „przydatności i znaczenia” teorii normatywnych w nauce o polityce. Przekonywanie, że wynika to z niewystarczalności badań empirycznych, bo, np.: *”nie dają odpowiedzi na pytanie dlaczego zastany stan rzeczy jest kwestionowany moralnie i na podstawie jakich przesłanek należy dążyć do jego zmiany”* (s. 3) albo, że *„w tym kontekście szczególnie interesujące z politologicznego punktu widzenia mogą okazać się współczesne teorie normatywne, które niejednokrotnie stają się podstawą działań politycznych podmiotów”* (s. 4) jest współcześnie całkowicie niepotrzebne;

- nie podzielam przekonania o „specyficznym charakterze teorii normatywnych” (s. 239), byłoby to możliwe gdybyśmy uznali np.: teorie empiryczne za wzór dla nauki o polityce, czy szerzej nauk społecznych. A takie założenie jest zdecydowanie niemożliwe, że względu na liczne „słabości i ograniczenia” tych teorii, o czym mówi precyzyjnie współczesna literatura naukowa. (Zob. np.: prace naukowe prof. Barbary Krauz-Mozer). Teorie normatywne są jednym z kilku zasadniczych form teoretyzowania w nauce o polityce, są tak samo uprawnione jak empiryczne, krytyczne czy

interpretacjonistyczne. Dzięki temu politologia ma możliwości rozwoju, wyboru z wielu dróg teoretycznych, przekształcania własnej tożsamości;

- Autorka stwierdza, że „podstawowym celem pierwszej części rozważań (...) będzie określenie znaczenia oraz miejsca teorii normatywnych w metodologii badań politologicznych” (s. 17, 19). Raczej powinno być „określenie znaczenia oraz miejsca teorii normatywnych w strukturze wiedzy politologicznej”. W tym wypadku zdecydowanie trudno mówić o wymiarze metodologicznym tych teorii;

- testowania nie wymaga natomiast hipoteza 1 mówiąca, „że *libertarianizm to jeden z współczesnych kierunków myśli politycznej*” (s. 8). Wydaje się to oczywiste. Należy z niej zrezygnować.

- istotnym niedociągnięciem wydaje się brak własnej krytyki (ze strony Doktorantki) koncepcji teorii sprawiedliwości Roberta Nozicka. Zestaw zarzutów opiera się przede wszystkim na istniejącej literaturze przedmiotu, krytyce i wątpliwościach innych filozofów polityki (John Rawls, Amartya Sen, Jeremy Waldron, Gerald Cohen, John Christman, Will Kymlicka, Charles Taylor, Michael Sandel, Carol Gould). Dlatego ten fragment pracy jest raczej „odtworzeniem” znanej już krytyki. Podjęcie nawet w minimalnym stopniu własnej krytyki zdecydowanie zwiększyłoby wartość pracy.

Należy także wspomnieć o kilku innych drobnych niedociągnięciach w pracy, np.:

- na s. 5 raczej powinna być mowa o „sondażu Instytutu Gallupa” niż o „sondzie”;

- pomyłkach i literówkach, błędnych formach tworzenia odnośników, które powinny być usunięte w czasie korekty, np.: na stronach 9; 31; 102, 104, 109, 115, 116, 143, 188, 243, itd.

- drobnych pomyłkach w bibliografii. Tekst Barbary Krauz-Mozer, *Teoretyzowanie w politologii u progu XXI wieku*, nie jest monografią jakby wynikało z zestawienia (s. 253) ale artykułem w pracy zbiorowej: *Czym jest teoria w politologii*, pod redakcją Zbigniewa Bloka, Dom Wydawniczy ELIPSA Warszawa 2011, ss. 39-49. Ujęcie dwa razy pozycji: A. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych*, Gdańsk 2004 (s. 258).

Z przekonaniem wyrażam opinię, że rozprawa doktorska mgr Moniki Ruksztełło-Łojewskiej, pt.: „*Libertariańska interpretacja sprawiedliwości w koncepcji Roberta Nozicka*” prezentuje dobry poziom naukowy. Dojrzałość przemyśleń widoczna jest w przygotowaniu założeń teoretycznych oraz w wyborze podstawowych metod badawczych, służących przetestowaniu głównych hipotez badawczych pracy. Przedstawione wyżej uwagi krytyczne nie obniżają jej wartości, mają najczęściej charakter polemiczny. Doktorantka nie tylko wykazała się dobrą znajomością literatury polskiej, zagranicznej ale

przede wszystkim wykazała się umiejętnością prowadzenia badań naukowych. Zostało to potwierdzone w samodzielnym i sprawnym prowadzeniu badań, wyborze metod badawczych, weryfikowaniu hipotez oraz wyciąganiu i przedstawianiu wniosków.

Reasumując, przedstawiona do recenzji praca jest dowodem umiejętności samodzielnego prowadzenia badań przez Doktorantkę. Praca jest przemyślana i dojrzała zarówno pod względem merytorycznym jak i formalnym. Rozprawa spełnia formalne wymagania stawiane rozprawom doktorskim. Stawiam zatem wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kraków 2020.02.10